

340.137(4-672EU)

341.217(4-672EU)

HARMONIZACIJA NACIONALNIH ZAKONODAVSTAVA SA PRAVOM EVROPSKE UNIJE (EU)

MSc Mirza Totić*

Apstrakt:

*Rad se bavi harmonizacijom prava Evropske unije (EU), jedinstvene integracione celine koja je utemeljena na savremenim načelima i predstavlja garanciju mira, stabilnosti, poštovanja ljudskih prava, sloboda, jednakosti i demokratskih odnosa, ne samo na evropskom kontinentu, već i na širem međunarodnom prostoru. U radu su sagledane obaveze organa i institucija Evropske unije (EU), da svakoj državi članici pruže pravnu i svaku drugu vrstu pomoći u nalaženju pravovremenih, jednoobraznih i kvalitetnih rešenja neophodnih za efektivno usklađivanje nacionalnih zakonodavstava sa evropskim. Cilj rada je isticanje značaja i uloge pojedinih slučajeva iz evropske pravničke prakse, izvora prava i velikog broja pravnih akata koji čine *acquis communautaire*, odnosno pravnu tekovinu Evropske unije (EU), danas poznatu kao evropsko pravo. Ponuđeni su komentari slučajeva vezanih za države članice, odgovori na pitanja, kako su iste shvatile značaj evropskog prava, da li su i na koji način prihvatile činjenicu da su evropske pravne norme ključni faktor od koga zavisi opstanak složene evropske porodice i u kojoj su meri svesne činjenice, da je zbog opravdanog straha od nepravilne primene pomenutih normi formiran sistem kontrole i zaštite?*

*Rad je imperativno, pravničkom terminologijom, upozorio države koje žele punopravno članstvo u Evropskoj uniji (EU), da najpre moraju urediti i uskladiti svoja nacionalna zakonodavstva sa evropskim pravom (*acquis communautaire*), što su učinile i sadašnje države članice. Osim toga, sama činjenica da se *acquis communautaire* stalno širi, predstavlja dokaz da države kandidati u cilju ostvarenja željenog cilja moraju mnogo više napora da ulože nego što je bio slučaj sa aktuelnim članicama koje su postale deo evropske porodice pre jednu, dve ili više decenija. Posebno interesovanje u radu pokazano je u odnosu na vreme koje je potrebno za uspešno okončanje procesa harmonizacije, jer isto nije i ne može biti kalendarski ograničeno, budući da procesi pristupanja Evropskoj uniji (EU) traju dugo i da se pravni propisi i način njihovog usklađivanja razlikuju od jedne do druge države.*

* Saradnik u nastavi na Departmanu za pravne nauke Univerziteta u Novom Pazaru, e-mail: mirzatotic@yahoo.com.

Ključne reči: Evropska unija (EU), institucije, harmonizacija, nacionalno zakonodavstvo, acquis communautaire

Uvod

Evropska unija (EU) predstavlja međunarodnu organizaciju nadnacionalnog karaktera i svojevrstan politički projekat, odnosno područje na kome su pravo i ekonomija zasnovani na ideji širenja ljudskih i privrednih sloboda. Na taj način je Evropskoj uniji (EU) dodeljena značajna uloga i pružena mogućnost da funkcioniše na osnovu zakona, a ne pomoću sile ili podređivanja. Poseban kvalitet je što, posmatrano sa bezbedonosnog aspekta, Evropska unija (EU) ne može da stupi u neprijateljske odnose ni sa jednom državom ili međunarodnom organizacijom, jer je apsolutno posvećena očuvanju mira i bezbednosti na svojoj teritoriji, ali i na drugim krajevima sveta. Dosadašnja iskustva su pokazala da je njeno formiranje bio pravi potez i da je imalo smisla i opravdanja. Nekadašnji evropski zvaničnici su želeli da po svaku cenu na teritoriji Evrope izbegnu međunarodne sukobe i ponavljanje ranijih strahota u čemu su napokon uspeali. Konkretizacija ranijih pokušaja je konačno dala rezultate. Ublažene su nekadašnje razlike među evropskim narodima, a sukobi i razjedinjenost su postali istorija. Dakle, želelo se i postiglo pomoću prava, ono što se vekovima nije uspelo „ognjem i mačem“.¹ Nastalo jedinstvo je zasnovano na slobodno donetoj odluci, osnovno je načelo Ugovora² kojima je Evropska unija (EU) kakvu danas poznajemo i koja funkcioniše na bazi slobodne trgovine između država članica formirana 7 februara 1992. godine u Mاستrihtu (Holandija). Ugovor o osnivanju je stupio na snagu 1 novembra 1993. godine i njegov osnovni kvalitet je što predviđa postojanje četiri osnovne slobode (protok usluga, ljudi, kapitala i informacija) koje garantuju uklanjanje svih vrsta opasnosti, ali i isključuje i najmanju mogućnost oružanih sukoba između evropskih država.

Nedavni brexit³ (istupanje Velike Britanije posle četiri decenije iz članstva) nije nikakav politički incident, već upozorenje za 27 preostalih država članica na potrebu čvršćeg povezivanja zajedničkih politika i ekonomskih interesa. Zapravo, o celokupnom *acquis-u* niko previše ne razmišlja, jer je u fokusu pristup tržištu. Kako je britanska premijerka Mej vrlo jasno objasnila: „ ... brexit znači potpunu repatrijaciju političkog ovlašćenja iz Brisela. Sve drugo bi bilo neprihvatljivo... To

* Doktorant i saradnik u nastavi na Departmanu za pravne nauke, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru, e-mail: mirzatotic@yahoo.com.

¹ Borhart, K.-D. *Abeceđa prava Evropske unije*, Luksemburg: Kancelarija za publikacije Evropske unije, 2010. godine. (Prevela i štampala Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, 2013. godine).

² Official Journal of the European Communities (OJEC), *The Treaty on European Union*, 29.07.1992, No C 191. ISSN 0378- 6986. "Treaty on European Union ", p. 1.

³ *Brexit* je termin nastao spajanjem dve reči *engleskog* jezika *Britain* (*Britanija*) i *exit* (izlazak). Vezuje se za politički proces, medijsku kampanju i referendum o britanskom izlasku iz *Evropske unije* (EU) koji je održan 23 juna 2016. godine. Rezultat je bio 51,89 % za izlazak i 48,11 % za ostanak u Evropskoj uniji (EU). <http://www.telegraf.rs/teme/brexit>. Posećeno: 25 septembar 2016, 21:12.

znači slobodu da donosimo sopstvene odluke u celokupnom spektru različitih pitanja, od načina na koji označavamo našu hranu do toga kako da odaberemo da kontrolišemo imigraciju.”⁴ Određena razmišljanja da je Evropska unija (EU) pred raspadom demantovala je budućnost nametnuvši potrebu za daljim širenjem, prvenstveno na području Zapadnog Balkana. Rezultat je pristupanje Republike Hrvatske 2013. godine, dok se intenzivni pregovori vode sa Crnom Gorom i Republikom Srbijom. U skladu sa proširenjem kreću se i izjave, a samim tim i želje velikog broja evropskih zvaničnika, da će evropski projekat biti uspešno okončan tek učlanjenjem preostalih balkanskih država. Mora se istaći da je Evropska unija (EU) zbog sopstvenog opstanka i dobre funkcionalnosti definisala jasna pravila, koja bezpogovorno poštuju sve države članice, ali i države kandidati. Počiva na jasno utvrđenim pravilima i poseduje veliki broj ovlašćenja putem kojih uređuje sopstvenu politiku i odnose sa drugim organizacijama i/ili državama. Glavne karakteristike veoma dobre uređenosti Evropske unije (EU) su: postojanje funkcionalnih evropskih institucija i nezavisan sistem pravnih izvora. Najvažnije institucije su: Evropski parlament (*European Parliament-EP*), Savet Evropske unije (*Council of the European Union-CEU*), Evropska komisija (*European Commission-EC*), Evropski sud pravde (*Court of Justice of the European Union -CJEU*) i Evropska centralna banka (*European Central Bank-ECB*).

Izvori evropskog prava, među kojima najveću pravnu snagu imaju osnivački ugovori, su u velikoj meri rezultat rada navedenih institucija i primene odredbi iz zaključenih međunarodnih ugovora sa drugim organizacijama, savezima, unijama ili državama. Za *acquis communautaire* (evropsko, komunitarno pravo) je karakteristično da na najbolji način oslikava teritoriju primene samog prava, ali i upućivanje na konkretno zakonodavstvo, koje obavezuje sve države članice na poštovanje utvrđenih odredbi evropskih akata, nezavisno da li je reč o ugovorima, direktivama, rezolucijama ili konvencijama. Komunitarno pravo insistira da se ne ugrožava nijedan pravni, politički, ekonomski ili drugi stav i da se po određenom pitanju nijedna država članica ne upravlja isključivo prema sopstvenim interesima.

Opravdanost harmonizacije nacionalnih zakonodavstava sa evropskim

Harmonizacija (grč. *harmonia*) znači usklađivanje, slaganje, usaglašavanje, odnosno stvaranje svih potrebnih uslova da bi određena celina funkcionisala punim kapacitetom i na taj način ostvarila predviđene ciljeve. Činjenica je da Evropska unija (EU) predstavlja zajednicu država koje se u mnogo čemu razlikuju. Na prvom mestu su razlike u političkim sistemima koji su u prošlosti bili na snazi u sadašnjim državama članicama. Posmatrano sa istorijskog aspekta, najveći broj zapadnoevropskih država članica Evropske unije (EU) su paradigma funkcionisanja kapitalističkog sistema i nosioci njegovih vrednosti koje se ogledaju kroz tržišno orjentisanu privredu, izrazitu naklonost preduzetništvu, inokosno vlasništvo,

⁴ McTague, T., Cooper, C. *Theresa May sets Brexit course on hard*, POLITICO, October 2, 2016.

trgovinu kao rezultat dobrovoljnog ugovora kupca i prodavca i sveprisutan preduzetnički mentalitet. Zapadnoevropski kapitalizam je dete industrijske revolucije koje je odraslo uz evropski imperijalizam i stasalo u vreme velike depresije i Hladnog rata. Države članice Evropske unije (EU) iz Istočne Evrope nemaju identičnu istorijsku pozadinu, jer su gotovo pola veka pripadale bivšem socijalističkom sistemu u kome su sredstva za proizvodnju i krajnji proizvodi bili u državnom, kolektivnom vlasništvu. Njegovi koreni⁵ su u učenju marksista i jačanju pokreta radničke klase koja je naročito bila aktivna tokom XIX veka. Sistemske razlike su sasvim logične i zato svi narodi imaju sopstvena istorijska i kulturna nasleđa koja ih u velikoj meri definišu i manje ili više približavaju ili udaljavaju od drugih. Međutim, koliko god da su prisutne, pomenute razlike ne smeju ometati poštovanje jedinstvenih pravila koja su garancija pravilnog funkcionisanja Evropske unije (EU). Svaki scenario koji bi doveo u sumnju opravdanost njenog postojanja bio bi u suprotnosti sa integracionim procesima i morao bi biti odbačen kao nepoželjan i nepodoban za primenu. Opšte je poznato da opstanak Evropske unije (EU) ne sme biti ugrožen interesima pojedinih država članica.

Usklađivanje pravnih sistema država članica sa evropskim pravom je nužnost. Drugačije rečeno, ako neka država želi da postane član kluba 27 (dvadeset sedam), u tom slučaju bezpogovorno mora poštovati pravila koja važe za sve. Sa ciljem olakšavanja postupka harmonizacije zakonodavstava država koje su ranije bile pripadnice „istočnog bloka“ sa *acquis communautaire*, Evropska unija (EU) je ponudila pomoć izdavanjem „Bele knjige“⁶ 1995. godine. U knjizi su opisana iskustva država članica tokom pristupnih pregovora, jer su nesumnjivo sve nailazile na izvesne poteškoće, koje su se uglavnom ogledale u odustajanjima od određenih načela ili pravila, koja su isticana kao tradicionalna, ili bolje reći patriotska. Mnoge države članice su nakon pristupanja Evropskoj uniji (EU) značajno podigle kvalitet života svojih građana putem novostvorenih mogućnosti za uživanje raznih benefita koje donosi zajedničko tržište. Prednosti je mnogo, a kao neke od najvažnijih mogu se navesti garantovano pravo svake države članice prvo, da bude kreator sopstvene politike i drugo, da bude sukreator politike Evropske unije (EU) direktnim učešćem svojih zvaničnika u evropskim institucijama, telima i drugim organima. Najvažnije od svega je što su domaći državljani stekli mogućnost slobodnog kretanja, boravka i zapošljavanja na teritoriji drugih država članica, sa uživanjem istog obima prava kao i domicilni

⁵ Minić, Jelica. et al. *Budućnost EU i Zapadni Balkan - pogled iz Srbije*, Spoljnopolitičke sveske 3. Fondacija Fridrih Ebert: Evropski pokret u Srbiji, Forum za međunarodne odnose, Beograd, 2016, str. 24.

⁶ Bela knjiga (*White book*) je dokument Evropske komisije (EK) koji sadrži predloge budućih aktivnosti integracije. U kontekstu približavanja država Srednje i Istočne Evrope Evropskoj uniji (EU), Evropska komisija (EK) je 1995. godine objavila Belu knjigu posvećenu pripremama tih država za integraciju u unutrašnje tržište kao vrstu vodiča u procesu usklađivanja zakonodavstava navedenih država sa pravnim tekovinama Evropske unije (EU). (*Videti više*: Majstorović, S. i dr. *Bukvar evropskih integracija*, 5-to izmenjeno i dopunjeno izdanje, Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije, Beograd, 2013, str. 60.).

građani. Posebna pogodnost je što fizička i pravna lica imaju slobodniji pristup velikom broju evropskih fondova iz kojih se finansiraju razne oblasti i projekti (nauka, sport, kultura, poljoprivreda i sl.).

Širi spektar, veća dostupnost internacionalnog obima prava i veliki broj olakšica koje važe za državljane Evropske unije (EU) posledica su napuštanja već pomenutih tradicionalnih, odnosno nacionalnih vrednosti od strane građana pojedinih država članica. To može biti shvaćeno kao nedostatak, ali je potpuno prirodno da tamo gde su prednosti postoje i loše strane. Međutim, do sada je harmonizacija nacionalnih zakonodavstava sa višim, evropskim pravom ponudila takve mogućnosti koje su nekada za mnoge predstavljale samo puki san. Pre svega, jedinstvena pravna pravila služe kao svojevrсна zaštita osnovnim načelima na kojima počiva Evropska unija (EU), što je neobično važno za svaku državu članicu. Glavni cilj, posmatrano sa pravnog aspekta je zaštita prava i interesa građana, a sa ekonomskog aspekta, kvalitetan život ljudi vrednovan visokim životnim standardom. Evropsko pravo predstavlja jednoobrazan pravni sistem koji pomoću vlastitih pravila određuje način života skoro 450 miliona građana. O dobrim stranama i pozitivnim učincima usklađenih nacionalnih propisa sa pravom Evropske unije (EU) najbolje govore primeri država (Norveška, Švajcarska) većitih nečlanica, koje su sva pravna načela koja važe na jedinstvenom evropskom tržištu prihvatile i implementirale u svoja zakonodavstva. Efekti su evidentni u svim sferama života i zato svake godine blizu 3 hiljade švajcarskih studenata i profesora radi edukacije odlazi na univerzitete širom Evropske unije (EU).

Međutim, bitno je istaći da se harmonizacija ne odnosi na sva područja. S tim u vezi, član 6 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (EU) predviđa da se postupak usklađivanja u potpunosti ne odnosi na zaštitu i poboljšanje ljudskog zdravlja, industriju, kulturu, turizam, obrazovanje, sport, zaštitu građana i administrativnu saradnju. Evropska unija (EU) je u pomenutim oblastima ovlašćena da pruža podršku, vrši koordinaciju ili dopunu aktivnosti koje su preduzele države članice. Zato se usklađivanje kao proces odnosi i na traženje najboljih rešenja u oblasti komunitarnog prava koja su bitna za preduzeća, finansijske usluge, konkurencije, zaštitu potrošača, zaštitu zdravlja i zaštitu okoline.⁷ Prema tome, harmonizacija zakonodavstva je od krucijalnog značaja za sve oblasti koje uključuju ekonomsku kooperaciju država članica i funkcionalnost jedinstvenog (unutrašnjeg) tržišta, što znači da realizacija primarnog cilja Evropske unije (EU), ničim ne sme biti dovedena u pitanje.

⁷ Mišćević, T., Raićević, N. „Iskustva novih članica EU u procesu harmonizacije“, *Zbornik radova naučne konferencije: Pravni sistem Republike Srbije – usaglašavanje sa pravom Evropske unije*, Niš, 2005, str.170–177.

Proces usklađivanja propisa kroz nekoliko slučajeva

Među teoretičarima pravne teorije postoji svojevrstan konsenzus, da je slučaj 26/62, ECR 1, 1963, 13, preduzeća *Van Gend en Loos*⁸ presudno uticao na razvoj evropskog prava kao nezavisne naučne discipline koja počiva na sopstvenim izvorima. Slučaj se odnosi na presudu Evropskog suda pravde (*Court of Justice of the European Union-CJEU*) iz 1963. godine. Predmet je posledica spora koji je nastao povodom izvoza određene količine urea-formaldehida (UFD) iz Nemačke u Holandiju, jer je preduzeću *Van Gend en Loos* u Holandiji naplaćena *ad valorem* carina od 8%. Naplata je izvršena po osnovu važeće domaće (holandska) carinske tarife koja je uvedena 1960. godine, u kojoj su carinske stope automatski uvećane sa 3% na 8%. Sporno povećanje je moglo nastupiti samo iz dva razloga prvo, kroz jednostrano povećanje carinske stope i drugo, putem reklasifikacije proizvoda u višu nominalnu kategoriju. U konkretnom slučaju nezakonito je primenjena reklasifikacija urea-formaldehida (UFD), odnosno prebacivanje istog iz jednog carinskog razreda u drugi, tako da nema govora, da su posledice nastupile zbog promene carinske stope.

Usled nezadovoljstva zbog naplate carinske tarife preduzeće *Van Gend en Loos* je pokrenulo postupak pred holandskim carinskim sudom (*Tariefcommissie*) sa zahtevom da se poništi odluka carinske uprave. Zahtev se temeljio na sadržini tadašnjeg člana 12 Ugovora⁹ o Evropskoj ekonomskoj zajednici (*European Economic Community-EEC*), (zamenjen članom 30) koji je na decidan način propisivao:

1. da se države članice moraju uzdržati od međusobnog uvođenja novih carina na uvoz roba i primanja/korišćenja usluga i

2. povećanja carinskih stopa u međusobnim trgovinskim transakcijama.

Holandski carinski sud (*Tariefcommissie*) je u posebnom postupku po podnešenom zahtevu preduzeća *Van Gend en Loos* zatražio od Evropskog suda pravde (*Court of Justice of the European Union-CJEU*) relevantnu interpretaciju pomenutog člana. Član 12 Ugovora je jasan i prema tumačenju istog carinska uprava Holandije nije imala pravnog osnova za uvođenje veće carinske tarife od one koja je sa pomenutim Ugovorom, 1 januara 1958. godine stupila na snagu. Rešavanje opisanog slučaja je doprinelo da Evropski sud pravde (*Court of Justice of the European Union-CJEU*) prvi put u evropskoj sudskoj praksi prizna neposredno dejstvo jednom primarnom izvoru komunitarnog prava. Odredbu iz člana 12 koja je utvrđivala zabranu, sud je protumačio kao generisanje neposrednog dejstva i davanje prava individualnim subjektima na državnu zaštitu. Sud je pošao od varijante da rešenje dileme: da li se dejstva međunarodnog ugovora protežu do

⁸ Slučaj 26/62, *Algemene Transport-en Expeditie Onderneming van Gend en Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration*, ECR 1, 1963, 12 i 13.

⁹ Official Journal of the European Communities (OJEC), *The Treaty on European Union*, 29.07.1992, No C 191. ISSN 0378- 6986. "Treaty on European Union ", p. 1.

individualnog subjekta, treba tražiti u duhu, opštoj šemi i slovu odredbi Ugovora. U skladu sa tim je dao konačnu ocenu, da subjekti komunitarnog prava nisu samo države članice tadašnje Evropske ekonomske zajednice (EEZ) već i njihovi državljani. To znači da se pomenuto pravo dodeljuje individualnim subjektima nezavisno od prava država članica, koje automatski postaje sastavni deo evropskog prava (*acquis communautaire*).

Nadležni sud je razmatrajući podneseni zahtev u vezi sa slučajem preduzeća *Van Gend en Loos* utvrdio, da norme Ugovora kreiraju prava po osnovu kojih se i fizička i pravna lica mogu pozivati pred nacionalnim sudovima. U pitanju je princip direktnog efekta¹⁰ koji predstavlja jedan od osnovnih principa na kome danas počiva pravo Evropske unije (EU). Dakle, stvoreno je sasvim novo nadnacionalno pravo, odnosno nastao je jedan potpuno novi i nezavisan sistem evropskih pravnih normi koji se više od pola veka kontinuirano razvija. Zaključak je, da je Ugovor o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (*European Economic Community-EEC*), veoma čvrst internacionalni sporazum,¹¹ čije je sprovođenje doprinelo značajnom smanjenju trgovinskih carina između država članica, usvajanju konkretnih odredbi u vezi sa transportom, komercijalnim privilegijama i u odnosu na kolonije koje su tada bile pod patronatom nekih od država članica Evropske ekonomske zajednice (EEZ). Takođe, pomenutim Ugovorom je izričito zabranjen monopol i jednostrano prekidanje sporazuma, što znači da bi eventualni prekid (i druga odluka) mogao biti izdejstvovan jedino većinskim izglasavanjem unutar Evropske ekonomske zajednice (EEZ).

Prekretnicu na polju usklađivanja domaćih zakonodavstava sa pravom Evropske unije (EU) označio je drugi, takođe čuveni, slučaj Dižon¹² (*Cassis de Dijon*) iz 1979. godine. Povod za nesporazum je bila namera nemačke kompanije *Rewe-Zentral AG* da iz Francuske uveze voćni liker od ribizle koji je proizveden u jednoj tamošnjoj fabrici. Liker je trebao biti uvezen i u supermaktima ponuđen potrošačima na teritoriju tadašnje Zapadne Nemačke, međutim, uvoz je sprečilo odeljenje nemačkog Federalnog Ministarstva finansija (*Bundesmonopolverwaltung für Branntwein*), koje je utvrdilo, da je liker u sebi sadržao samo 16% alkohola, što je bilo ispod propisane granice, dok je tadašnji nemački zakon uslovljavao, da se piće smatra voćnim likerom ukoliko u sebi sadrži najmanje 25% alkohola. Slučaj je rešen pred Evropskim sudom (*European Court-EC*) koji je utvrdio da je odredba nemačkog zakonodavstva u suprotnosti sa članom 34 Ugovora o funkcionisanju Evropske ekonomske zajednice (*European Economic Community-EEC*) koji je zabranjivao kvantitativne restrikcije proizvoda iz uvoza i sve mere koje su na bilo koji način mogle proizvoditi isti učinak između država članica. Presuda je zasnovna

¹⁰ Vehar, P. *Proces pravne harmonizacije sa fokusom na metode i tehnike transponovanja Evropske unije (EU) acquis-a*, Kancelarija za evropske integracije, Vlada Republike Srbije, Beograd, 7 novembar 2014.

¹¹ Đurđev, A. *Lokalna samouprava*, Centar za izdavačku delatnost, Pravni fakultet, Novi Sad, 2003, str. 33.

¹² <http://en.euabc.com/word/140>. Posećeno: 17 septembar 2016, 20:08.

na činjenici, da se proizvodi jedne države članice moraju smatrati legalnim i na teritoriji drugih država članica i da se države članice moraju međusobno dogovarati u vezi sa zajedničkim standardima. Zaključak je, da je slučaj Dižon (*Cassis de Dijon*) na najbolji način pokazao, da nije dozvoljeno nikakvo razilaženje domaćih propisa sa evropskim, zbog čega je odredba nemačkog zakonodavstva morala biti automatski suspendovana. Dakle, odredba je bila u suprotnosti sa slobodnom trgovinom između država članica u okviru jedinstvenog, unutrašnjeg tržišta, odnosno sa osnovnim postulatom na kome je počivala Evropska ekonomska zajednica (*European Economic Community-EEC*).

Jedan od primera koji se odnosi na odgovornost države članice zbog povrede prava Evropske unije (EU) je i slučaj *Frankovic & Bonifaći* protiv Italije¹³ iz 1991. godine. Predmet se odnosio na neuspelu implementaciju direktive broj 80/987 iz 1980. godine, koja je morala biti inkorporirana u zakonodavstva država članica najkasnije do 23. oktobra 1983. godine. Pomenuta direktiva se odnosila na davanje garancija radnicima u smislu minimalne zaštite koja se temelji na pravu tadašnje Evropske ekonomske zajednice (*European Economic Community-EEC*), u slučaju insolventnosti poslodavca. Radnici čija su prava povređena bezuspešno su u više navrata pokušavali da od bivših poslodavaca naplate svoje neisplaćene zarade. Nemoćni u svojim nastojanjima odlučili su da pokrenu sudski postupak protiv svoje matične države (Italija), sa zahtevom da im sva zaostala dugovanja budu isplaćena. U podnesku su se pozvali na direktivu koja je morala biti sedam godina ranije inkorporirana u domaće zakonodavstvo. Prvi poslodavac, preduzeće CDN Elektronika SnC (*CDN Elettronica SnC*) sa sedištem u Veneciji (Italija) dugovalo je gospođi Frankovic 6 miliona lira, dok je drugi poslodavac venecijanska kompanija Gaja Konfeczioni Srl (*Gaia Confezioni Srl*), osim gospođe Bonifaći, oštetila i druge radnike za više od 250 miliona lira. Oštećeni radnici su u konkretnom slučaju uspeli da dokažu, što je sud i potvrdio, da italijanska vlada nije ispunila preuzetu obavezu i da nije pravovremeno inkorporirala direktivu 80/987. Slučaj je završen tako što je Italija bila primorana da postupi u skladu sa presudom Evropskog suda (*European Court-EC*) i da izvrši isplatu svih zaostalih dugovanja oštećenim radnicima. Radnici su uspeli da dokažu postojanje direktne veze između neispunjenja državnih obaveza u smislu implementacije direktive u domaće zakonodavstvo i konkretne finansijske štete koju su pretrpeli.

Pomenuti slučajevi se odnose na period kada se Evropska ekonomska zajednica (*European Economic Community-EEC*), kao vrlo složena i univerzalna integracija svim sredstvima grčevito borila da na svojoj teritoriji uspostavi vladavinu prava, harmonizuje različita zakonodavstva i omogući svojim članicama učešće u zajedničkim interesima. Međutim, posle zaključivanja Ugovora o osnivanju Evropske unije (EU) u Mاستrihtu (Holandija),¹⁴ evropska politika počinje da se

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0006>

¹⁴ *The Treaty on European Union (TEU)*, signed in *Maastricht* on 7 February 1992, entered into force on 1 November 1993.

menja, pa su mnoga interesovanja pomerena na drugi kolosek. Posebno interesovanje je vladalo na terenu fiskalne (poreska) politike, odnosno poreske harmonizacije (poresko usklađivanje), što je dodatno oplemenilo strukturu *aquis communautaire*. Harmonizacijom poreza težilo se koordinaciji poreskih sistema država članica Evropske unije (EU). Cilj je bio neometana primena adekvatnih fiskalnih mera, odnosno izbegavanje primene nacionalnih poreskih mera koje bi imale negativno dejstvo na funkcionisanje zajedničkog tržišta. Prema pravnim normama koje je sadržao Ugovor, a koje se odnose na poreze, svaka država članica ima pravo da zadrži sopstveni poreski sistem i da uvodi nove oblike poreza, s tim što je u obavezi da određene delove (poreska stopa, osnovica i sl.) uskladi sa odlukama koje su donela relevantna tela Evropske unije (EU). Evropska unija (EU) je donela važne direktive o harmonizaciji pojedinih poreza, čime je postignut određeni minimum usklađivanja poreskih sistema. Postignuta je delimična harmonizacija direktnih poreza, ali je zato izvršeno veoma dobro usklađivanje sistema posrednih poreza (porez na dodatu vrednost-PDV i carine). Pravna osnova za usklađivanje posrednog oporezivanja definisana je članovima 90-93 Ugovora o Evropskoj uniji (EU) koji zabranjuju poresku diskriminaciju koja bi neposredno pogodovala nacionalnim proizvodima na štetu proizvoda iz drugih država članica.

Takođe, izvršena je zamena Šeste direktive (77/388/EEC), usvajanjem Direktive 2006/112/EZ¹⁵ koja je osnovni dokument Evropske unije (EU) i zakonska osnova za harmonizaciju poreza na dodatu vrednost (PDV), jer obezbeđuje njegovu primenu na iste transakcije u svim državama članicama. Harmonizacija je dodatno ojačana dogovorom, da države članice primenjuju standardnu stopu poreza na dodatu vrednost (PDV) koja ne može biti niža od 15%, odnosno jednu ili dve snižene stope, koje ne mogu biti niže od 5%. Što se tiče carina, zajednički sistem, koji posebno tretira promet akciznih proizvoda, dakle, duvana i duvanskih proizvoda, alkohola i alkoholnih pića i energenata, (naftni derivati, ugalj, koks, prirodni gas, električna energija i sl.) uveden je 1993. godine. Pre isteka 1997. godine sistem harmonizacije direktnog oporezivanja u Evropskoj uniji (EU) bio je prilično skroman jer su postojale samo direktive o spajanjima preduzeća i o društvima majka-kći,¹⁶ koje su bile usmerene na rešavanja pitanja

<https://www.google.rs/webhp?sourceid=chromeinstant&ion=1&espv=2&ie=UTF8#q=tritz%20of%20european%20unin%20mastiht%201992>. Posećeno: 29 septembar 2016, 16:09.

¹⁵ Savet Evropske unije (EU) usvojio je Direktivu 2006/112/EZ kojom je ukinuo Direktivu 77/388/EEZ od 17. maja 1977. godine o harmonizaciji zakona država članica u vezi sa porezom na promet, zajedničkim sistemom poreza na dodatu vrednost (PDV) jedinstvene osnovice utvrđivanja. Šesta direktiva je bila često menjana i iz razloga racionalizacije bilo je prihvatljivije rešenje da se jednostavno ukine. Direktivom 2006/112/EC odredbe su konačno predstavljene na jasan i racionalan način. Promet električne energije i gasa bi trebalo oporezivati prema mestu sedišta potrošača, odnosno korisnika (*Videti više*: Hrustić, H. *Bitne promene u zajedničkom sistemu PDV u Evropskoj Uniji*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Pravo-teorija i praksa, Beograd, 2009, vol. 26, br. 11-12, str. 15-32).

¹⁶ Sekulić-Grgić, D., 2005. „Pravna stečevina Evropske unije: usklađenost izravnih poreza“. Porezni vjesnik, Zagreb, 14 (10), 20-27.

dvostrukog oporezivanja. Nakon 1997. godine države članice su pokrenule široku akciju o kontroli negativnih učinaka poreske konkurencije. Akcije su bile usmerene na harmonizaciju poreskih propisa na područjima: oporezivanje preduzeća, oporezivanje dohotka od štednje i oporezivanje autorskih naknada među preduzećima,¹⁷ zbog čega je Savet Evrope (SE) profilisao poreski paket za suzbijanje štetne poreske konkurencije koji se sastojao od:

1. kodeksa ponašanja prilikom oporezivanja preduzeća (engl. *code of conduct*), kojim su se države članice obavezale da neće uvoditi nikakve nove štetne poreske mere, da će preispitati postojeće poreske zakone i što je moguće pre ukinuti sve štetne poreske mere, da će jedna drugu blagovremeno obavještavati o merama koje su obuhvaćene Kodeksom i da će podsticati ukidanje štetne poreske konkurencije i u državama izvan Evropske unije (EU),

2. instrumenta za smanjivanje razlika u efektivnom oporezivanju dohotka od štednje (kamata na štednju (engl. *savings taxation directive*)), zbog čega su sve države članice morale da osiguraju razmenu informacija o isplatama kamata na štednju nerezidenata i

3. instrumenta za uklanjanje poreza po odbitku pri oporezivanju kamata i autorskih naknada među povezanim društvima u različitim državama članicama (engl. *interest and Royalty Directive*).¹⁸

Na taj način je Evropska unija (EU) formirala zajednički sistem oporezivanja kamata i autorskih naknada, a cilj je bio da se spreči dvostruko oporezivanje. Prema tome, kamate i autorske naknade se oporezuju samo u državi članici u kojoj korisnik ima centar svog poslovanja ili svoje sedište, a ne u državi u kojoj je iste ostvario. Imajući u vidu da su nacionalni poreski sistemi u nadležnosti 27 država članica, vrlo je teško postići potpunu harmonizaciju sistema. U prilog iznešenoj tvrdnji ide i poslednje proširenje, što je samo dodatno produbilo evropske poreske razlike koje postoje uprkos uvođenju zajedničkog tržišta i ekonomske i monetarne unije. Međutim, ostaje zaključak da u Evropskoj uniji (EU) još uvek ne postoji istinska zajednička poreska politika čemu je doprinelo razmišljanje nekih država članica koje smatraju, da je poreski sistem temelj nacionalnog suvereniteta, tako da se istog nerado odriču prenošenjem u nadležnost Evropske unije (EU).

Sve do zaključivanja Ugovora o osnivanju Evropske unije (EU) u Matrihtu (Holandija) 1992. godine, Evropska ekonomska zajednica (EEZ) predstavljala je regionalnu organizaciju koja je počivala na sopstvenim pravnim izvorima, ili na primarnom i sekundarnom zakonodavstvu. Stupanjem pomenutog Ugovora na snagu ta svojstva su pripala Evropskoj uniji (EU), tako da svi sporazumi, konvencije, međunarodni ugovori, direktive i drugi akti čine osnovu evropske pravne baštine. Primarno zakonodavstvo (*primary law*) čine:

1. Osnivački ugovori (*Founding Treaties*), zajedno sa protokolima, priložima i deklaracijama,

¹⁷ Tadin, H. *Porezna konkurencija ili harmonizacija poreza država članica Europske unije*, Ekonomija, Zagreb, 16 (2009), 2 ; str. 505-523.

¹⁸ Terra, B. J. M., Wattel, P. J. *European Tax Law*, Deventer: Kluwer, 2008, No. 10, p. 613.

2. ugovori pomoću kojih se vrši izmena Osnivačkih ugovora (*Amending Treaties*), ugovori o pristupanju država članica (*Accession Treaties*) zajedno sa protokolima, priložima i deklaracijama i

3. Evropska povelja o osnovnim pravima¹⁹ (*Charter of Fundamental Rights of the European Union*), usvojena 7 decembra 2000. godine u Strazburu (Francuska), koja ima jednaku pravnu snagu kao i Osnivački ugovori.

Stupanjem na snagu Ugovora iz Lisabona (Portugalija), (*Lisbon Treaty*), uspostavljeno je funkcionisanje sledećih Osnivačkih ugovora:

1. Ugovor o Evropskoj uniji (EU), 2. Ugovor o funkcionisanju Evropske unije (EU) i 3. Ugovor kojim je stvorena Evropska zajednica za atomsku energiju (*European Atomic Energy Community-EUROATOM*). U svim navedenim Ugovorima su sadržani ciljevi nekadašnje Evropske ekonomske zajednice (EEZ), a danas Evropske unije (EU), koja danas na osnovu evropskog, komunitarnog prava, odnosno primarnog i sekundarnog zakonodavstva uređuje relacije i procedure za donošenje dokumenata i odluka koje važe za sve države članice. Primarno zakonodavstvo (*primary law*) sadrži izvore prava evropskog pravnog sistema koji su na hijerarhijskoj lestvici pozicionirani na najvišem mestu. Posledično, svi drugi pravni propisi Evropske unije (EU) moraju biti usklađeni sa normama primarnog prava, pa se zato mogu posmatrati i kao jedna vrsta prepreke. Naime, nacionalni zakonodavci su obavezni da domaći pravni sistem podrede evropskom, pa samim tim imaju sužen manevarski prostor i ne smeju prilikom donošenja zakonodavnih rešenja postupati suprotno evropskim pravnim normama. Uticaj primarnog prava se manifestuje kroz praksu Evropskog suda pravde (*Court of Justice of the European Union-CJEU*) koji je svojevrsan kreator i zaštitnik evropskog pravnog poretka, jer svojim presudama neposredno utiče na kontinuiran i pravilan razvoj istog. Pomenuti sud je garancija da se zakoni Evropske unije (EU) u potpunosti primenjuju u svim državama članicama, od datuma stupanja na snagu, pa do njihovog prestanka.

Sekundarno zakonodavstvo (*secondary law*) je posledica delovanja institucija Evropske unije (EU), koje na osnovu dobijenih ovlašćenja od strane država članica mogu usvajati razna akta što podrazumeva njihovo dobrovoljno odricanje od sopstvenih nadležnosti.²⁰ Namera je postizanje što većeg jedinstva u odlučivanju na višem, evropskom nivou. Veoma je bitno istaći, da sekundarni izvori prava ne smeju biti u suprotnosti sa primarnim izvorima prava Evropske unije (EU), odnosno bezuslovno moraju imati garantovanu validnost. Neposredno nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora (*Lisbon Treaty*),²¹ sve procedure koje su

¹⁹ Journal Officiel de l'Union européenne C 301/1 od 14.12.2007.

²⁰ Đurić, Đ., Vasiljević, M. *Harmonizacija propisa Republike Srbije u oblasti zaštite životne sredine sa pravom EU*. (U: Ekologija i pravo. Institut za uporedno pravo : Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd, 2012, str. 134-149.)

²¹ Lisabonski ugovor je međunarodni ugovor potpisan 13. decembra 2007. godine. Portugal je, kao država članica Evropske unije (EU), insistirao da ugovor bude potpisan u Lisabonu, što je i učinjeno, a sam naziv je potvrda da se ugovori sklopljeni na nivou Evropske unije imenuju po gradovima u kojima

bile u vezi sa usvajanjem akata sekundarnog zakonodavstva odvijale su se, a i danas se odvijaju, u saradnji tri glavne institucije Evropske unije (EU): 1. Evropskog parlamenta (EP), 2. Evropske komisije (EK) i 3. Evropskog saveta (ES). Među navedenim postoje (iako neznatne) razlike u kompetencijama i funkcionisanju, pa se može reći da je inicijator ili predlagač svih zakona Evropska komisija (EK), bez obzira što se nijedan predlog ne može usvojiti ili stupiti na snagu bez zvanične saglasnosti Evropskog parlamenta (EP) i Evropskog saveta (ES). U Evropskom savetu (ES) koga čine predstavnici država članica, odluke se donose kvalifikovanom većinom, što praktično znači da predstavnici država članica mogu glasati za i protiv konkretnog zakonodavnog predloga Evropske komisije (EK). Međutim, svesni su da će ukoliko budu u manjini, odnosno preglasani, države članice koje zastupaju biti dužne da primene konkretan pravno obavezujući propis u okviru sopstvenog zakonodavstva.

Sekundarni izvori evropskog prava su uredbe (*regulations*), direktive (*directives*), odluke (*decisions*), preporuke (*recommendations*) i mišljenja (*opinions*). Uredbe (*regulations*) imaju opštu pravnu snagu, što znači da u potpunosti obavezuju sve države članice Evropske unije (EU). Donosi ih Evropski savet (ES) samostalno ili u saradnji sa Evropskim parlamentom (EP) ili Evropska komisija (EK). Na snagu stupaju po isteku 20 dana od dana objavljivanja u Službenom glasniku Evropske unije (EU) i od tada se neposredno primenjuju u okviru nacionalnih zakonodavstava. Za njihovo usvajanje i sprovođenje nije neophodna odluka nacionalnog zakonodavstva. Uredbe imaju neposredno dejstvo u pravnim sistemima država članica i odnose se na neodređen broj subjekata i slučajeva na području Evropske unije (EU). Veoma su bitne zbog unifikacije ili utvrđivanja jedinstvenih pravila za konkretna interesna područja, što je ujedno i glavni cilj njihovog donošenja. U slučaju sukoba normi koje su od nacionalnog interesa i uredbe, potonja uvek ima prednost.

Za direktive (*directives*) je karakteristično, da u pogledu ciljeva koji moraju biti ispunjeni obavezuju sve države članice na koje se odnose. Izbor načina i metoda pod kojim se direktive primenjuju nije izričito propisan, što nacionalnom zakonodavcu ostavlja prostor slobodnog izbora. Direktive se inkorporiraju u

je izvršena njihova ratifikacija. Glavni cilj donošenja Lisabonskog ugovora je rešavanje pitanja koja se odnose na institucionalno funkcionisanje Evropske unije (EU) u budućem periodu. Ugovor je stupio na snagu 1. decembra 2009. godine, nakon što je ratifikovan od strane parlamenata svih država članica Evropske unije (EU). Na decidan način predviđa ciljeve Evropske unije (EU) i navodi da će ista i u budućnosti biti prostor slobode, pravde i sigurnosti. Takođe, u ugovoru je posebno apostrofirana posvećenost daljoj promociji vrednosti Evropske unije (EU) širom sveta, sa akcentom na zaštiti prava dece i iskorenjivanju siromaštva. Na unutrašnjem planu, Evropska unija (EU) će i dalje nastaviti sa vođenjem ekonomske politike čiji je glavni cilj postizanje najveće moguće stope zaposlenosti i društvenog napretka, ali i vođenje neprestane bitke protiv društvene isključenosti i svih oblika diskriminacije. Lisabonski ugovor je stupanjem na snagu Evropskoj uniji (EU) dodelio status jedinstvenog pravnog lica, što je u velikoj meri omogućilo kvalitetniju saradnju sa organizacijama i državama širom sveta. Donošenju ugovora je prethodila rasprava država članica koja je trajala punih šest godina, a najčešće se diskutovalo u vezi reformi koje moraju biti sprovedene da bi se na najbolji mogući način odgovorilo na izazove koje sa sobom nosi XXI vek.

nacionalni pravni sistem putem domaćih propisa, s tim što se predviđeni rok do kada to mora biti učinjeno, a koji najčešće iznosi dve godine, obavezno mora poštovati. Tačan datum implementacije se određuje prilikom donošenja svake direktive. Odluke (*decisions*) predstavljaju akte koji u potpunosti obavezuju samo subjekte na koje se odnose, a mogu biti naslovljene na fizička i pravna lica, kao i na određenu državu članicu. Imaju neposredno dejstvo, ali ne zahtevaju akt države članice. Preporuke (*recommendations*) i mišljenja (*opinions*) nemaju obavezujuću pravnu snagu, međutim, države članice ih uvažavaju prilikom donošenja domaćih propisa. Međunarodni ugovori (*international treaties*) su akti koji obavezuju Evropsku uniju (EU) i države članice, kao i akti koji se zaključuju sa drugim državama kako bi se ispunile obaveze proistekle iz primarnog zakonodavstva.

Svi ugovori koje je zaključila Evropska unija (EU), od trenutka njihovog stupanja na snagu postaju neodvojivi deo evropskog prava. U članu 216 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (EU) propisano je: "... da ista može u okviru sopstvenih nadležnosti zaključivati sporazume sa drugim međunarodnim organizacijama ili trećim državama..."²² navodeći pri tom jasne razloge takve inicijative. Nakon zaključivanja ugovor mora biti implementiran. Budući da Evropska unija (EU) za razliku od drugih međunarodnih organizacija ne poseduje takvu vrstu organa, implementaciju međunarodnih ugovora vrše pravne institucije država članica. Do sada je zaključen veliki broj međunarodnih ugovora iz oblasti nauke, obrazovanja, edukacije, kulture, poljoprivrede, finansija i/ili industrije što samo po sebi govori o širokom spektru oblasti na koje se odnose zaključeni sporazumi. Danas Evropska unija (EU) predstavlja razgranat integracioni sistem koji povezuje evropske države, dok Savet Evrope (SE) kao međunarodna organizacija okuplja najveći broj evropskih država radi unapređenja demokratije, ljudskih prava, vladavine prava i sveukupnog ekonomskog i društvenog napretka. Zbog toga se kao najznačajniji dosadašnji integracioni sistemi smatraju:²³

1. Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu (*European Free Trade Association-EFTA*) zaključena između Švajcarske, Islanda, Norveške, Lihtenštajna i Evropske unije (EU), koja od 1994. godine čini poznati evropski ekonomski prostor ili dve integracije spojene u zonu slobodne trgovine,

2. Šengenski sporazum kao posebna integracija koja objedinjuje određeni broj država Evropske unije (EU), bez Kipra, Bugarske i Rumunije, ali sa Švajcarskom, Norveškom, Lihtenštajnom i Islandom,

²² Oblast spoljnjih nadležnosti Evropske unije (EU) definisana je članom 216 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (EU) koji propisuje da ista može zaključivati međunarodne ugovore kada je:

1. reč o slučajevima koji su predviđeni Osnivačkim ugovorima,
2. takva aktivnost propisana pravno obavezujućim aktima,
3. zaključivanje Ugovora neophodno da bi se ostvarili ciljevi Evropske unije (EU) i
4. sam čin zaključenja ugovora od uticaja na zajedničke propise koje je Evropska unija (EU) usvojila na unutrašnjem planu.

²³ Đurović, G. *Evropska unija (EU) i Crna Gora*, Info centar, Podgorica, 2016, str. 136.

3. četiri mikrodržave Evrope (Monako, Andora, San Marino i Vatikan) koje imaju poseban aranžman sa Evropskom centralnom bankom (*European Central bank-ECB*), da iako nisu članice evrozona, mogu štampati € kao posebnu kovanicu i da ga mogu koristiti kao sopstvenu valutu,

4. Centralnoevropski ugovor o slobodnoj trgovini (*Central European Free Trade Agreement-CEFTA*) ili zona slobodne trgovine država Zapadnog Balkana (*West Balkan-6*) i Moldavije,

5. regionalna trgovinska inicijativa četiri post-sovjetske države (Gruzija, Ukrajina, Azerbejdžan i Moldavija-*GUAM*) i

6. carinska unija - Evropska unija (EU), Turska i evropske mikrodržave (koje su suštinski i u Šengenskom sporazumu).

Pored svega navedenog potrebno je naročito istaći i ulogu Evropske komisije (EK)²⁴ koja se veoma često naziva i vladom Evropske (EU), što se mora posebno ceniti. Sve svoje odluke Evropska komisija (EK) donosi autohtono, dakle, nezavisno od volje država članica što je potvrda da poseduje nadnacionalni status. Najvažniji je izvršni organ Evropske unije (EU) čiji je primarni cilj zaštita interesa svih država članica, pravna i zakonodavna inicijativa, učešće u spoljnoj politici Evropske unije (EU), kao i izvršna i kontrolna funkcija.

Zaključak

Evropske integracije su naporan, dugotrajan i složen proces koji nameće neminovan kontinuitet u radu, sa ciljem da se ispravno i blagovremeno sprovedu predviđene mere koje bi državama kandidatima za punopravno članstvo u Evropskoj uniji (EU) omogućile lagano usklađivanje svojih institucionalnih, pre svega pravnih tekovina sa modernim, evropskim. Evropska unija (EU) je regionalna zajednica koja je uspešno eliminisala mnoge istorijske prepreke i efektno izvršila povezivanje evropskih država na skoro svim područjima. Međutim, ne može se tvrditi da su sve različitosti nestale, jer su u nekim državama i dan danas veoma prisutne. Nezavisno od navedenog, Evropska unija (EU) je garancija, da razlike koje postoje među državama na Starom kontinentu neće nikada više prizivati tragične događaje, koji su u toku krvavog XX veka, prouzrokovale katastrofalne posledice. Danas su evropske države istrajne u nameri da prisutne različitosti pretvore u prednosti, odnosno u plodan teren za dugotrajno projektovanje razvoja Evropske unije (EU). Neosporna je činjenica, da zajedništvo koje vlada na teritoriji Evropske unije (EU) omogućava državama članicama da putem udruženih snaga na lakši način odgovore predstojećim izazovima. Široko zajedništvo država koje postoji samo još u primeru Sjedinjenih Američkih Država, u savremenim životnim okolnostima predstavlja primer efektnog sistema funkcionisanja.

Višedecenijsko postojanje Evropske unije (EU) ne ogleda se samo u članstvu država koje pomenutu čine, već u funkcionisanju na pravnim osnovama i

²⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2245_hr.htm, Pristupljeno: 22 decembar 2016, 17:01.

privrženosti zajedničkim ciljevima i interesima. *Aquis communautaire*, odnosno pravna tekovina Evropske unije (EU) odraz je težnje, da se uredi pravila koja će jednako tretirati sve države članice. Iz toga sledi, da proces harmonizacije domaćih pravnih propisa sa pravom Evropske unije (EU) mora da bude smernica prema kojoj će države kandidati trasirati svoj put ka punopravnom članstvu. Upravo iz tog razloga, države iz nekadašnjeg Istočnog bloka (Slovačka, Slovenija, Češka, Poljska, Estonija, Litvanija) mogu biti primer drugim državama, a naročito onima sa teritorije Zapadnog Balkana kako se postiže usklađivanja domaćih propisa sa evropskim pravom. Mora biti istaknuto, da stručnjaci za evropsko pravo, prvenstveno iz Slovenije i Hrvatske, pružaju nesebičnu podršku balkanskim državama na putu ka evropskim integracijama. Treba podsetiti da je Evropska unija (EU) na primerima Rumunije, Bugarske i Hrvatske shvatila da su napravljeni određeni propusti koji su imali negativne posledice prvenstveno po navedene države. Dakle, zaključak je da će Evropska unija (EU) na svaki način pokušati da izbegne ponavljanje istih ili sličnih grešaka sa budućim državama članicama, a sadašnjim kandidatima. Istovremeno je izazov, ali i obaveza balkanskih država da na putu evropskih integracija izvrše korenite reforme svojih unutrašnjih pravnih, ekonomskih i političkih sistema.

Nije sporno da sistemi svih država Balkana trenutno egzistiraju na potpuno različitim temeljima od onih za koje se Evropska unija (EU) zalaže, ali nije nemoguće da budu korenito reformisani. Pozitivnih primera je mnogo, ali glava inicijativa ipak mora biti preduzeta na domaćem nivou.

Literatura

Borhart, K. D. *Abeceda prava Evropske unije*, Luksemburg: Kancelarija za publikacije Evropske unije, 2010. godine. (Prevela i štampala Delegacija Evropske unije (EU) u Republici Srbiji, 2013).

Đurđev, A. *Lokalna samouprava*, Centar za izdavačku delatnost, Pravni fakultet Novi Sad, 2003, str. 33.

Đurić, Đ., Vasiljević, M. *Harmonizacija propisa Republike Srbije u oblasti zaštite životne sredine sa pravom EU*. (U: Ekologija i pravo. Institut za uporedno pravo, Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd, 2012).

Đurović, G. *Evropska unija (EU) i Crna Gora*, Info centar, Podgorica, 2016.

Hrustić, H. *Bitne promene u zajedničkom sistemu PDV u Evropskoj Uniji*. Institut za međunarodnu politiku i privredu, Pravo-teorija i praksa, Beograd, 2009, vol. 26, br. 11-12.

Journal Officiel de l'Union européenne C 301/1 od 14.12.2007.

Majstorović, S. i dr. *Bukvar evropskih integracija*, 5-to izmenjeno i dopunjeno izdanje, Vlada Republike Srbije, Kancelarija za evropske integracije, Beograd, 2013.

McTague, T. Cooper, C. *Theresa May sets Brexit course on hard*, POLITICO, October 2, 2016

Minić, Jelica.. et al. *Budućnost EU i zapadni Balkan - pogled iz Srbije*, Spoljnopolitičke sveske 3. Fondacija Fridrih Ebert: Evropski pokret u Srbiji, Forum za međunarodne odnose, Beograd, 2016, str. 24.

Miščević, T., Raičević, N. „Iskustva novih članica EU u procesu harmonizacije“, *Zbornik radova naučne konferencije: Pravni sistem Republike Srbije-usaglašavanje sa pravom Evropske unije (EU)*, Niš, 2005.

Official Journal of the European Communities (OJEC), *The Treaty on European Union*, 29.07.1992, No C 191. ISSN 0378- 6986. "Treaty on European Union".

Sekulić-Grgić, D. „*Pravna stečevina Evropske unije: usklađenost izravnih poreza*“. Porezni vjesnik, Zagreb, 2005, 14 (10).

Slučaj 26/62, *Algemene Transport – en Expedite Onderneming van Gend en Loos v. Netherlands Inland Revenue Administration*, ECR 1, 1963, 12 i 13.

Tadin, H. *Porezna konkurencija ili harmonizacija poreza država članica Evropske unije*, Ekonomija, Zagreb, 16: 2009, 2.

Terra, B. J. M., Wattel, P. J. *European Tax Law*, Deventer: Kluwer, 2008, No. 10.

The Treaty on European Union (TEU), signed in Maastricht on 7 February 1992, entered into force on 1 November 1993.

Vehar, P. *Proces pravne harmonizacije sa fokusom na metode i tehnike transponovanja Evropske unije (EU) acquis-a*, Kancelarija za evropske integracije, Vlada Republike Srbije, Beograd, 7 novembar 2014.

<http://www.telegraf.rs teme/bregzit>.

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2245_hr.htm.

<http://en.euabc.com/word/140>.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0006>

THE HARMONIZATION OF NATIONAL LEGISLATION WITH EUROPEAN UNION LAW

MSc Mirza Totić

Abstract

The paper deals with harmonization of the law of European Union (EU), the unique integration that is based on modern principles such as guarantee of peace, stability, respect for human rights, freedom, equality and democratic relations, not only on the European continent, but also on wider international area. The paper analyses the obligations of organs and institutions of the European Union (EU), to give legal and any other assistance to each Member State in finding timely, uniform and high quality solutions necessary for effective harmonization of national legislation with the European law. The main goal is to highlight the importance and role of individual cases established in European legal practice, legal sources and in the large number of legal acts that comprise the *acquis communautaire* or the *acquis* of the European Union (EU), which is today known as European law. The paper offers comments on cases related to Member States, gives the answer on the question how did the countries realized the importance of European law, how and did they accept the fact that the European legal norms are crucial for the survival of complex European family and to what extent they are aware that for the purpose of the correct implementation of mentioned norms the whole system of control and protection was established?

The paper imperatively and by legal terminology warns the countries that want full membership in the European Union (EU), that at first place they have to arrange and align their national legislation with the European union law (*acquis communautaire*), since the same procedure was done by the current Member States. In addition, the fact that the *acquis communautaire* is constantly expanding has to be taken as a proof that the candidate countries in order to achieve their desired objective must make more efforts than the current Member States did while becoming part of the European family one, two or more decades ago. The paper especially emphasizes the necessary time for the successful completion of the process of harmonization, because it has not been and could not be limited by the calendar, since the processes of accession to the European Union (EU) last long and the legal regulations and manner of harmonization differ from one country to another.

Key words: European union (EU), institutions, harmonization of national legislation, the *acquis communautaire*.